

N O T Æ.

EX quibus fontibus hæc omnia, quæ protulimus, petita sint annotare nec valde necessarium esse videtur, nec propter brevitatis & festinationis studium hoc tempore consultum. Plerosque Scriptores, vel certè præcipuos, qui de Rebus Marchicis & Brandenburgicis generatim egerunt, ante septennium jam in Annotationibus nostris *ad Orationem Panegyricam* in Nuptias hodierni Serenissimi Regis FRIDERICI, tunc Principis hæreditarii, obiter adduximus. Plures qui desiderat aliosque, consulat *Notitiam Scriptorum Marchiæ Brandenburgicæ Historiam illustrantium* adjectam Tomo II. Operum Nicolai Leutingeri. Quod speciatim ad gesta Potentissimi Regis nuper defuncti attinet, cum plerumque finito demum Vitæ curriculo talia describi soleant & possint, pleraque ex publicis scriptis & relationibus per singulos annos mensesque in lucem protrudi solitis, fide dignioribus tamen & magis elaboratis, vel aliunde hausimus. Præcipua & plurima ex ipsius Regis edictis, constitutionibus, cæterisque mandatis publicæ luci commissis depromimus, quæ nec fallere nos potuerunt, & præ reliquis omnibus cum fide simul cultum atque reverentiam merentur. Ipsa Scripti nostri lectio hoc satis docebit. Exstat quidem etiam Commentarius de Rebus Maximi illius Principis, eo etiamnum vivente à quodam conscriptus, sed ob exhibitam exiguam probæ selectionis & iudicii curam non satis approbatus, & propterea etiam in paucorum manibus versans. Subsidio nobis tamen non rarò fuerunt tales Commentarii vel Memoriae (*Memoires* appellare consueverunt Franci occidentales) quæ in Germania alibique de aliorum Regum, Principumque, & belli Ducum rebus gestis post eorum obitum in lucem prodierunt, cum eorum perpauci reperiantur inter recentiores, qui inclaruerunt, quin simul crebram Potentissimi hujus Regis, & factorum ejus mentionem ob celebritatem, magnitudinem, gloriam, & potentiam contineant. Tales sunt Commentarii & Relationes de Rebus gestis *Caroli XII. Augusti II.* Sueciæ & Poloniæ quondam Regum, *Petri I. Alexiadis* Moscoviæ Imperatoris, de vita & Rebus magnorum belli Ducum *Eugenii Sabaudiaci, Malborugii, Villarjii, Wackerbartii*, aliorumque multorum hujus seculi principum virorum, Regum, Heroum, Ducum & cæterorum, quos omnes recensere prolixum nimis foret & onerosum, nec fortasse semper operæ pretium. Nos hic pauca quædam alia majoris vel lucis vel oblectationis causâ adjicere decrevimus.

Pag. 44. lin. 16. *Talia Annalium monumenta* &c. Prodiit nuperrime, scilicet hoc ipso seculi præsentis quadragesimo anno *Chronicon Berolinense*, vel potius pars illius prima in Folio, cujus adhuc quatuor ejusdem Formæ Volumina promittuntur, Auctoribus *Johanne Christophoro Mullero*, & *Georgio Godefrido Kustero*, illo Regiæ Cameræ Berolinensis Advocato, hoc Gymnasii Fridriciani ibidem Rectore, & Societatis Scientiarum particeps. Præter Chronici Inscriptionem Titulus est: *Altes und Neues Berlin* &c. *In fünf Theile verfasst / mit Kupfern gezieret / und nöthigen Registern versehen. Erster Theil.* Addatur Auctor *Collectionis Opusculorum Historiam Marchicam illustrantium*, quæ diversis Linguis, multisque Fasciculis in Octava Forma Berolini prodiit, & quidem Fasciculo IV. & V. alibique sæpe.

Pag. 46. lin. 28. *Integra essent volumina* &c. Talia sunt das *Frolockende Berlin / oder historische Nachricht dererjenigen öffentlichen Freuden-bezeugungen / und sinnreichen Illuminationen / die bey hoher anwesenheit Ihro Königl. Majestät in Pohlen / und dero Königl. Prinzens Heheit daselbst angestellet worden. Berlin 1728. in 4to.* Adjecta sunt das *Frdliche Dresden.* Item das *Frolockende Wittenberg / Ibidem impressa, & prædicandæ utriusque Regis illius magnificentiæ, honori, & gloriæ interservientia.*

Pag. 48. lin. 17. *Ipsum illum annum numeris Romanis.* Versus Ovidianus ille reperitur in ejus *Halicutico*, Tomo priori Operum Nasonis plerumque adjungi solito, §. 59., ubi integer locus sic habet:

*Aëus Aper setis iram denunciat hirtis,
Et ruit oppositi nitens in vulnera ferri.*

Nos verò illud inter perorandum ob quorundam indolem talia admirantem vel quærentem adjicere non dubitavimus, licet alioqui ab omnibus chronodistichis, etheostichis, & similibus Transalpinorum nugis, ut Itali jam dudum vocitarunt, vehementer abhorreamus, non modo ob abulum eorum, & temporis longe melioribus rebus negotiisque impendendi jacturam, sed etiam muneris ipsius officique nostri causa, cum experientia ipsa constet, veræ puritatis, nitoris & castitatis neglectum hinc ortum fuisse, postquam rebus ipsis, & dicendi cogitandique regulis susque deque habitis atque contemptis homines magis ad magicas suas (sic pene dixerim) figuras pueriliter, quam ad utilitatem publicam, & Artis cujuslibet decorem & præstantiam more veterum conservandam & propagandam attendere ceperunt. Exstant innumerabiles doctorum hominum per Germaniam, Galliam, Italiamque de his nugis Monachalibus & Eloquentiæ Poëseosque corruptelis toties effusæ, legelæ, Jani Nicii Erythræi, Dan. Georg. Morhofii, Hadriani Valesii, Ægidii Menagii & aliorum. Idque tanto magis justiusque, quoniam austeri & superbi artium bonarum & Elegantioris literaturæ Contemptores sæpe tales abortus cum ipsis præstantissimarum disciplinarum arcanis & mysteriis confundere consueverunt; quasi vero Gnosticorum & fanaticorum deliria sanctiori & venerandæ Theologiæ, legulejorum & rabularum ineptiæ diviniore Jurisprudentiæ, aut circulatorum & histriionum anitergia præclarissimæ Arti Medicæ fraudi esse, & honorem detrudere debeant. Quenam hæc iniquitas? Absint tam profani & inconsulti judices, digni qui ob iniquitatem, livorem, vel ignorantiam risu sibilisque excipiantur, aut furcillis à radicibus Pimpleji montis, cujus apicem nunquam viderunt contigeruntque, ejiciantur! Juvat hic solius Petri Burmanni, Clarissimi Viri, judicium apponere, qui in *Itinere suo in Arcadiam Novam*, seu *Somnio* inter alia de *Anagrammatum & Chronodistichorum* cultoribus fabrisque ita canit:

Nam quia, translatis elementis, nomina multis

Mercurii poterat vertere fracta modis,

Pieria similem sibi non credebat in arte

Vivere, nec lepidis versibus esse parem.

Et quia, quæ spatio superabat, litera fratres

Proderet arcana tempus & arte diem; &c.

Expedit virgam Deus & caput icit inepti

Vatis & aeterno membra sopore ligat.

Nec tamen in somnis Anagrammata fundere cessat,

Temporis aut certi carmina plena notis.

Hæc non minus vera rectissimaque sunt, quam venusta & jocosa, longeque illorum judiciis præferenda, qui vel odio quodam occulto, vel inconsulta vehementia, vel arrogantia & fastu se tantum suæque titivilitia mirari solito, & omnibus infatuatis ad adorandum proponere non verecundante, vel denique ignorantia quadam summa imis commiscet, & cum lolio zizaniisque simul triticum & filiginem, id est, optimas fruges utilitati mortalium pastuique inventas conservatasque pene damnare vel audent, vel ad sua tantum ostentanda, & ne quid utile atque profuturum ignorassent credantur, audere videntur. Mihi vero necessarium visum fuit, hanc nostram de talibus rebus semel declarare sententiam, cum viderim, etiam nuper Celeberrimum quendam doctissimumque Virum non immerito his similibusque ineptiis, qua est doctrina & libertate multis meritis dotibusque conveniente, dicam scripsisse. Nec hæc assentatio nostra est, quam cane pejus & angue odimus, ei facta, cum multo plures & singulares talis sententiæ nobis causæ sint, quam illic legimus, quibus recensendis nunc immorari nolumus, nec invidia livorque noster adversus alteros illos Transalpinarum nugarum cultores nutriræ cæptus, cum adhuc tyro & adolescens plures hujusmodi facetias (si ita nominari merentur ineptiæ) easque non illepide ex aliorum sententia factas postea discerpsim, & tardipedi Vulcano dederim, quam forte multi illorum per omne vitæ spatium caput scalpendo, & ungues rodendo sicca ingenii sui spongiæ extorserunt. Liceat hæc mihi sine jactantia dicere, quia vera sunt, & propter honorem artium bonarum vel instaurandum vel conservandum, quod munus mihi præter alios Deo & Rege ita volente impositum est,

unice

unice proferuntur; utque studiosæ juventuti exemplo pariter præceptisque ad nostra Sacra pertinentibus prosum. Solitus sæpe sum per jocum dicere, quicquid faciant hi miseri & ignavi temporis decoctores tortoresque, non tamen effecturos, ut artifices evadant cum Agyrta stygio comparandi, qui optimos verius cancrinos procudisse dicitur, quales illi *Signa te signa, temere me tangis & angis; Roma tibi subito* &c. quamquam tamen vulgarem illam fabulam de Gerberto, seu Papa Silvestro II. putidissimum esse mendacium vel ex solo *Sidonio Apollinari* intelligi potest, qui Libr. IX. Epist. XIV. ad minimum quatuor integra secula ante illud tempus partem hujus distichi velut jam antiqui citavit. Adeo fabulæ irrepunt & corroborantur. Inventus tamen est *Johannes Henricus Risus*, Superintendens, ut vocant, Hatzfeldicus, seculo superiore, qui integrum libellum cancrinis ejusmodi hexametris sub titulo *Tuba Pacis* confarcinatum fabricatus est; cujus vitam exhibet *Paulus Freberus* in *Theatro suo Virorum Erudit.* pag. 690. 691. &c. ubi quædam exempla proferuntur. O nugæ nugarum nugacissimæ! Hæc à me proferuntur ad amoliendas & compescendas, vel certe notandas ineptias magis magisque irrepen-tes, & simplicibus imponentes, doctos vero ad contemptum & irrisionem provocantes, non vero ut quemquam mortalium offenderem, cum potius è contrario, ne hoc facerem, tantopere silere maluerim, præsertim cum sciam, dari etiam doctos interdum, & bonis cæteroquin artibus non leviter instructos, qui se illo pravæ consuetudinis æstu abripi patiuntur, aut more Socratis cum pueris aliquando pueriliter sine gravitatis & decentiæ suæ jactura, quam instar morosi Timonis frontem semper contrahere malunt. Cæterum idem prorsus nostrum aliorumque recte sententium judicium, eadem est sententia de cæteris omnibus puerilibus ineptiis, cujuscunque sint generis vel nominis. Interim tamen non credo, quemquam tam ineptum stolidumque futurum, ut credat, ejusmodi literis numeralibus in antiquo dicto occurrentibus (nam nova facile à quovis mediocriter exercitato componi possunt) aliquid vaticinii contineri. Non ominis illi, sed potius leporis causa mirantur talia, quæ tamen nullam vel admirationem vel cultum promerentur, cujusmodi non pauca hic proferre possemus vel ab aliis inventa, vel à nobis adolescentibus detecta, si operæ foret pretium, aut decorum prætextatis & puerilibus inhærere minutis. Nec aliam opinor mentem habuit, qui ex iplo Regis defuncti nomine sine ullis additamentis scripto *FRIDERICH WILHELM* annum regiminis ejus initialem lepide exsculpsit. Nobis vero, ut diximus, etiam occasio de his rebus sententiam declarandi captata est; partim ut literis operantium animi ad utiliora traducerentur, partim ut malevoli & imperiti homines se frustra superbire, & si talia bonarum literarum cultoribus objecta velint, se cum umbra sua pugnare scirent, sentirentque paulo præclarius de auro, quam orichalco judicandum esse. Jam itaque, Sicelides Musæ, paulo majora canamus!

Pag. 53. lin. 3. *Sive Tacitus sive Quintilianus in suo de Oratoribus libello* &c. Locus hic insignis, sed infinitis Criticorum conjecturis tortus & hætenus frustra vexatus reperitur apud dictum *TACITUM* vel *QUINTILIANUM* (uter enim verus auctor sit libelli etiamnum dubitatur, & adhuc sub judice lis est) *de Oratoribus* cap. 7. En tibi verba ipsa, quæ nunc demum quamquam corruptissima & deplorata, velut spero, funditus sanabimus:

*Tum mihi supra Tribunatus & Præturas & Consulatus ascendere videor;
tum abire, quod si non in alio oritur, nec in codicillis datur, nec cum
gratia venit.*

Ad hujus loci ulcus plurimi velut muscæ calente meridie certatim advolarunt, ut ait vir summus *Hugo Grotius*, qui ipse ἀσύνετος esse noluit, *Pithæus*, *Rud. Agricola*, *Lipsius*, *Salinerius*, *Moretus*, *Doula*, *Acidalius*, *Schelius*, *Freinshemius*, ipseque, ut diximus, *Grotius*, nomina non cuneis plebejis, sed orchestrae eruditorum assignanda. Omnis difficultas versatur primo in verbis *quod si non in alio*; nam pro *abire* legendum esse *habere* plerique sentiunt, & sine controversia certissimum est, ut proxima verba *datur, venit* satis confirmant. Deinde vero in duobus illis *cum gratia*, quorum ulcus paucissimi odorati sunt. Etiam nuperus *Anonymus* literis initialibus *I. C. T.* designatus in *Helveticis Tempe Sect. I. Tom. 2.* nihili conje-

Æuram protulit legens *in aliquo oritur*. Alio sane auxilio alioque vindice hic locus indiget. Nomen requiritur, quod *Codicillis & gratia* opponatur. Quare nec Joh. Schultingii primi in hac bonarum Artium Sede cultioris Literatura: Professoris conjectura ad Calpurnii Flacci Declam. XXIII. legentis *in cœlum abire, quod scilicet non ab alio &c.* nec Cl. Christ. Aug. Heumanni conatus Pœciles Tom. I. Lib. I. pag. 52. divinantis *quod non à majoribus venit, nec in Codicillis dat principum gratia*, ulli talium rerum perito & consideratius agenti Judici placere potest, cum ob sensum, tum ob improbam licentiam posterioris. Nimii sunt omnes, ut & Joh. Clericus Bibl. Novant. Tom. XV. pag. 100. pariter hæc frustra sollicitans. Antiquorum æstus ingentes & tormenta in Notis ad ipsum Taciti libellum latius videri possunt. Cuncta sane inventa, sive mutationem, sive sensum consideres, aliena sunt incongruaque. Loquitur de Eloquentia, quod ad eam ipsa natura debeamus habiles aptique reddi. Ego vero emendandum censeo unice:

*Tum mihi supra Tribunatus & Præturas, & Consulatus ascendere videor:
tum habere, quod si non indole oritur, nec in codicillis datur, nec
campi gratia venit.*

Id est, quod si alicui non innatum fuerit, ipsaque natura insitum, nemini per codicillos vel testamentum potest legari, nec favore populi ejusque electione in Campo Martio Comitibus Centuriatis ad Magistratus creandos fieri solita cuiquam contingere. En tibi verissimam scripturam omnibus præcedentibus verbis, literarum residuarum apicibus, corruptioni, & regulis Criticis unice convenientem, sine vi, ambagibus, & licentiâ, sed non sine venustate sensus & elegantia. Ut vero convincaris, nota minimum nos permisisse nobis, dum ex voculis ineptis *in alio* emendavimus *indole*, sensu & literis suadentibus; deinde vocem *gratia* peculiariter de Campo Martio & populi suffragiis dici; ac postremo cum locum *κατ' ἐξοχὴν* solere à veteribus *campum* vocari, quod cum inepti descriptores ignorarent, facile ex *τῷ campu* deinde cum fuit mutilatum duabus etiam literis *pi* ob similitudinem proximarum *gr* elisis. Sic Cicero pro Milone cap. 16. *Diem campi*, id est, electionis, dixit. Horat. lib. III. od. 1. *Descendat in campum petitor*. Et sic millies alibi. Ut autem *gratia* favor ille populi suffragantis dicebatur, ita *gratiosi* tam candidati, quam omnes ejusmodi victricem causam habentes. Quintilian. Declam. CCCLXXXIII. statim in initio: *Venit illa in forum gratiosa: nec nos quidem obsitimus, quo minus vinceret*. Et sic alii sæpissime. Par vero sententia Sallustii Bell. Jug. cap. 85. de Virtute: *Ea sola neque dono datur, neque accipitur*; & Minucii Felicis cap. 16. de Christianis illiteratis, quos ait *nec fortuna natos, sed natura indeptos esse sapientiam*; ibidemque mox iterum adhuc præclarius: *Unde apparet ingenium non dari facultatibus, nec studio parari, sed cum ipsa mentis formatione generari*. Idem voluit Tacitus dicere & verissime nobis emendantibus jam iterum dicit, valere jussis & repudiatis sic demum, ut spero, omnium cæterorum vanissimis conjecturis & conatibus!

Pag. 54. §. 63. *Legibus armandam, decorandam &c.* Unusquisque gnarus sagaxque lector facile animadvertet, nos respexisse initium *Institutionum Justiniani*, quod sic cuiquam mortalium, vel Imperatori, vel Regi, vel cuicumque Principi convenit, certe in Serenissimum Regem nostrum nuperrime defunctum FRIDERICUM WILHELMUM unice quadrat, cum dicitur: *Imperatoriam majestatem non solum armis decoratam, sed etiam Legibus oportet esse armatam; ut utrumque tempus & bellorum & Pacis recte possit gubernari; & Princeps Romanus non solum in hostilibus præliis victor existat, sed etiam per legitimos tramites calumniantium iniquitates expellat; & fiat tam juris religiosissimus, quam victis hostibus triumphator magnificus*. Hunc integrum locum, ut vides, mutatis mutandis rite recteque usurpantes in alveolos nostros contulimus. Exstat locus huic fere simillimus, quo paria laudat in Augusto Cæsare OVIDIUS NASO, sed cujus turpissimum ulcus à nemine hætenus animadversum est, quod pene monstro simile possit videri, multo minus emendatum. Verba iterum mirifice nostro Regi nuper defuncto conveniunt, magis etiam quam ipsi Augusto Imperatori. Reperiuntur libr. II. Trist. §. 233.

*Urbs quoque te, & legum lassat tutela tuarum,
Et morum, similes quos cupis esse tuis.*

*Nec tibi contingunt, quæ gentibus otia præstas;
 Bellaque cum multis irrequieta geris.
 Mirer in hoc igitur tantarum pondere rerum,
 Nunquam te nostros evoluisse jocos?*

Viva hæc tanti Regis potius, quam Augusti imago est. Sed videamus locum ipsum, & Criticorum altissimum soporem. Dixerat Ovidius antea de bellis Augusti contra externos hostes, Pannonos, Illyrios, Parthos, Germanos; eosque vel penitus jam domitos, vel Germanorum reliquias à Tiberio sive Druso domari testatur. Nunc alteram curam Principis describit; quæ in emendandis civium moribus verfabatur, atque, illi non contingere otia, quæ aliis præstet, sed omnibus pacatis ipsum in pace & otio cæterorum negotiosum manere. Hæc transitio orationis ipsa vocula quoque satis indicatur. Quæ itaque sunt bella, quæ adhuc cum multis gerat Augustus? An cum externis hostibus? At illi jam victi erant, ut clarè satis monuit; nec de his amplius agit. An vero cum Civibus? absit! Omnibus præstabat otia. Quantivis pretii emendatio est, quaque vix pulchrior, magisque necessaria potest dari. Corrige me præde & obside:

*Nec tibi contingunt, quæ gentibus otia præstas;
 Bellaque cum vitiis irrequieta geris.
 Mirer in hoc igitur tantarum pondere rerum
 Nunquam te nostros evoluisse jocos?*

Propter censuram, inquit, perpetua jam & irrequieta bella geris cum Vitiis, ut cum hostibus olim. Hæc bella sunt verè æterna & continua; non vero cum civibus ipsis, non cum hostibus. Hanc laudem Augusti breviter Florus lib. IV. cap. 12 §. 65. ita describit: *Hinc conversus ad pacem, primum in omnia mala & in luxuriam fluens seculum gravibus severisque legibus multos coercuit; ubi hæc verba Ciceronis pro Marcello cap. 8. respicit Omnia quæ delapsa jam defluerunt, severis legibus vincientia sunt.* Jam vero pulcherrima locutio cum vitiis bella gerere. Seneca Epist. 51. *Sed satis diu cum Bajis litigavimus, nunquam satis cum vitiis; quæ oro te, mi Lucili, persequere sine modo, sine fine; nam illis quoque nec finis est nec modus.* Videsne Senecam hæc ipsa Nasonis verba ante oculos habuisse, & olim, ut nunc emendavimus, legisse, simulque illustrare? Idem de Provid. cap. 3. *Quod bellum tam cum Pyrrho, quam cum divitiis gerit?* Cicero Catilin. Orat. II. cap. 5. *Cum luxuria nobis, cum amentia, cum scelere certandum est.* Boëtius lib. II. Prof. 8. *Contra fortunam bella gerere.* Idem lib. IV. Prof. 7. *In virtute positi contra aspera bellum gerunt.* Aur. Victor de Cæsar. cap. 20. *Verum imperia, exercitus, atque ipsa vitia concessere.* Prosper Aquitan. Epigr. 2. *Nullaque sint pacis fœdera cum vitiis.* Fulgentius Mythol. lib. II. *Sicut Plato in Moralibus dixit: Sapientes viri majorem cum vitiis, quam cum inimicis pugnam gerunt.* Nazarius Panegy. cap. 31. *Duci sane omnibus videbantur subacta vitiorum agmina, quæ urbem graviter obsederant.* Mamertinus Paneg. ad Julian. cap. 4. *Perpetuum professus aut contra hostem, aut contra vitia certamen;* ubi cap. 12. similiter ait, *Suo negotio omnibus otium præstat;* ut non minus quam Seneca Ovidium imitatus fuisse videatur. Quid jam superest, nisi agnoscere morem loquendi veterum, & nostræ emendationis certitudinem? Pulchre huc facit Ottonis II. Imperatoris Symbolum *Pax cum hominibus, cum Vitiis bellum.* Quam facile vero vocabulum vitiis corrumpi potuerit in ultis, & mox repetita litera finali voculæ cum præcedentis in multis, experientia millies eruditos docuit & docebit. Neque alio artificio nos ante biennium in Duisburgensibus nostris Relationibus per singulas hebdomadas edis solitis cum multis aliis conclamatis locis emendavimus illum OVIDII Tristium lib. IV. Eleg. VIII. v. 19.

*Ne cadat, & titulis palmas inhonestet adeptis,
 Languidus in pratis gramina carpit equus.*

Ubi nunc in omnibus Editionibus inepte legitur *multas adeptas*, omnes verò Critici frustra æstuarunt, & intolerabilia tentarunt. Sat multis argumentis tum illud firmavimus, locis etiam quamplurimis aliorum, & inter alios hoc Statii huc respicientis Sylv. lib. V. Carm. II. v. 22. *Cum pulcher visu titulis generosus avitis Expectatur equus.* Vides itaque, ut ad superiorem locum redeamus, quam pulchre illa

irrequieta cum Vitiis bella Serenissimo quondam Regi nostro convenient, qui talia per omne regiminis sui tempus gessit. Quid itaque optandum est aliud, quàm ut tantæ gentis Proles diu regnet, diu imperet, diu morum censuram gerat, sui que similem progeniem relinquat? Dicemus hæc omnia verbis iterum OVIDII NASONIS, sed quæ, cum corruptissima sint, simul emendabuntur, quod frustra hætenus omnes tentarunt. E Ponto lib. I. Epist. II. §. 99.

*Di faciant igitur, quorum mitissimus ipse est,
Alma nihil majus Cæsare terra ferat.
Utque diu sub eo sit publica sarcina rerum,
Perque manus hujus tradita gentis eat.*

Hic iterum Rhodus, hic saltandum. Locutio *sarcinam sub aliquo esse* per se purida ineptaque est; ea enim non supponitur homini, sed imponitur. Olim edebatur *sic sit sub Cæsare terra*, vel *Roma*. Neutrum bene, quia *terra* & *Cæsare* jam præcedente versu leguntur. MS. alii habent *sit publica sarcina mundi*, vel *terræ*; quod posterius etiam Justus Zinzerlingius Promulsid. cap. 45. frustra ex Codice suo Thuringico defendit. Quidam habent *sit publica sarcina curæ* vel *rerum*, de quibus idem iudicium esto, locutiones hæc esse ineptas. Monstri aliquid latere docet Claud. Saravii Codex ita vaticinans: *Utque diu sub eo sit publice saro terræ*. Videsne jam latere anguem? Video, inquis; sed quis ænigma solvet? Securus esto; longe majora solvimus & solvemus, quod sine jactantia ob solam publicorum Scriptorum utilitatem & salutem dicere non erubescimus. Non frustra exhibent MS. in fine versus *Cæsare terra*; non frustra alii *sarcina terræ*, vel *Cæsare cura*, non frustra unus *publice saro terræ*; scripsit enim Ovidius Naso, scripsit, inquam, ἀναμφοβήτιτος:

*Di faciant igitur, quorum mitissimus ipse est,
Alma nihil majus Cæsare terra ferat.
Utque diu sub eo populi censura recurat,
Perque manus hujus tradita gentis eat.*

En gemmam præclaram iterum reductam. Dii, inquit, faciant, sub eo Principe diu recurat populi censura, diu lustra condantur, diu ille morum agat curam, eaque per manus seræ posteritatis ejus continuetur. Vides unde partim ex præcedentis versus clausula, partim ex similitudine corruptarum literarum fluxerint *Cæsare terra*, *Cæsare cura*, *sarcina curæ*, *rerum* & similes nugæ; unde τὸ re elisum ob neglectam repetitionem exciderit, & quæ sunt plura ejusmodi. Heinſii & aliorum conjecturæ ne quidem recensionem merentur. Audi nunc simul, ut fortunam mireris, hæc ita imitantem Martialem lib. IV. Epigr. 1.

*Perque manus tantas plurima quercus eat;
Hic colat ingenti redeuntia secula lustris &c.*

Vides mutatis mutandis loco *censuræ* Ovidianæ Martialem *lustrorum* meminisse. Cicero de Provinc. Consul. cap. 16. *Per manus hanc provinciam tradat ei, cui vos minime velitis*. Cæterum horum duorum locorum restitutionem ante annum singulari cuidam Scripto cum multorum aliorum emendatione inserui, quod instigante Viro quodam Doctissimo sub ficto *Claudii Civilis* nomine dederam, ut extraneis quibusdam fasciculis immisceretur; cui quoniam ignoro quid factum sit, quidve contigerit, aut in quorum manus deinceps inciderit, non modo hæc loca opportune hic adducta, sed paulatim cætera omnia nobis vindicabimus, ne, si forte operæ pretium fuerit, nescio qua culpa intercident; præterquam quod solus Ovidius, ut de cæteris hic taceam, vel tribus millibus gravissimarum mendarum, in quibus frustra per tot annos, totque Criticos desudatum fuit, Deo volente, penitus à nobis liberari possit, & talis fieri, qualis suo tempore in scriptis fuit, non qualis nunc circumfertur magna ex parte sibi dissimillimus, & à Criticis sæpe adhuc magis depravatus. Quod ut clarius elucescat, unum adhuc alterumque locum hic addemus, præfenti Orationi & voto nostro convenientem. Quod itaque Principi nostro FRIDERICO Regi Clementissimo apprecamur, hoc fere totum pro nobis dicit OVIDIUS ille NASO, cujus locus Trist. lib. IV. Eleg. V. §. 25. &c. quia deploratus varique corruptus est, hic adducatur:

*Sic tua processus habeat fortuna perennes :
 Sic ope non egeas ipse, juvesque tuos.
 Sic æquet tua nupta virum bonitate perenni,
 Incidat & vestro rara querela toro.
 Diligat & semper socius te sanguinis illo,
 Quo pius affectu Castora frater amat.
 Sic juvenis, similisque tibi sit natus, & illum
 Moribus agnoscat quilibet esse tuum &c.*

Is, ad quem ad hæc scribit Nalo, jam natum habebat, ut satis verba indicant, quod nos Serenissimo Regi nostro similiter apprecamur. At ille natus nondum erat *juvenis* (ut nunc præterentem locum aggrediamur) cum ipse Pater demum talis esset, ut sequentis distichi pentameter manifeste docet, *Nec tardum juveni det tibi nomen avi*, nempe filia paulo jam adultior. Præterea inepte junguntur hæc copula tali *juvenis similisque*. Nic. Heinſius hoc posteriori loco *superet* divinat. Sed requiritur aliquid nexui *similisque tibi sit*, & literis convenientius, quod mox tibi præstabitur, ubi primo monuerimus, tertio versu iterationem vocis *perenni* insulsam esse, cum *perennes* præcedat. Cl. Heinsii conjectura non solum præter causam temeraria, sed etiam quoad mentem Auctoris falsa est *suam bonitate parentem*; nam de marito ipso loqui Poëtam pentameter in eadem serie persistens indicat, unde nec alia, quæ Burmannus adducit, audienda sunt. Totus locus, præsertim ultimus sine omni controversia sic unice, sic, inquam, unice, o boni, emendandus est:

*Sic tua processus habeat fortuna perennes ;
 Sic ope non egeas ipse, juvesque tuos.
 Sic æquet tua nupta virum bonitate serena,
 Incidat & vestro rara querela toro.
 Diligat & semper socius te sanguinis illo,
 Quo pius affectu Castora frater amat.
 Sic subeat, similisque tibi sit natus, & illum
 Quilibet agnoscat moribus esse tuum.*

En veram eamque venustissimam Nasonis scripturam. *Æquet te virum, ait, tua Nupta serena*, id est, hilari bonitate & lubentiâ, qualis in te est, & rara querela inter vos oriatur, velut dissimiles. Vides nexum pulcherrimum, & omnia scripturæ veræ vestigia in corrupta priori. Deinde ait: *Sic natus tibi sit similis & subeat*, id est per vestigia tua paulatim incedere incipiat; hoc enim est Latinis *subire*, ut mox audies. Cum vero sequentis vocis *similis* initialis litera accessisset præcedenti, *juvenis* tanto citius ortum, cum *juveni* jam corruptum esset ex *τῷ subeat*. Nemo vero nescit literas *v.* & *b.* in antiquis libris perpetuo permisceri. Habes itaque pro inepto *juveni jubeni* rectissime *subeat, subeat*. Audi nunc alios. Virgilius *Æn.* lib. X. v. 370. apposite de filio: *Per ducis Evandri nomen, devictaque bella, Spemque meam, patriæ quæ nunc subit æmula laudi*. Imitatur eadem Aufonius Profess. *Epigr.* V. *Subtextus esto flebili threno patris, Laudi ut subibas æmulus*; & Guntherus noster *Ligur.* lib. I. v. 109. *Patriæ scētatrix æmula laudis*. Nasoni ipsi *τὸ subire* pro *sequi* usitatissimum. *Metam.* tib. XIV. v. 612. *clarum subit Alba Latinum*. Et sic alibi crebro. Cæterum eundem superiorem Ovidii locum imitatur Statius *Sylvar.* lib. IV. *Carm.* VIII. v. 11. & 26. ubi vide; nos enim ad finem properamus jam pene inter tot alias curas & labores, quibus distrahimur, defatigati. Unicum addam locum ejusdem OVIDII NASONIS, qui verè crux eruditorum fuit, & cui neminem illorum mederi potuisse id vero miror. Inserviat iterum rei præfenti. Initium erat Veris post asperrimam hiemem, quando hæc rerum mutatio fuit facta tanto tamque præclaro Rege nobis erepto & gravissimi morbi doloribus subtrahito, tantoque mox Filio ejus in Regem & solamen concessio. OVIDIUS *Trist.* lib. III. *Eleg.* 12. statim in initio talem anni tempestatem describit:

*Frigora jam Zephyri minuunt, annoque peracto **
 * *Longior antiquis visa Mæotis hiems. **
Impositamque sibi qui non bene pertulit Hellen
Tempora nocturnis æqua diurna facit.

O cælum, o terra, o maria Neptuni, quæ hic turbæ à Criticis ob facinora librorum concitatae sunt! Quid velit Auctor, in aprico est; sed ut sensum eliciant illum, qui requiritur, ut labem contra legem Pediam in voce *Meotis* commissam eluant, cælum terramque movent, & nihil tamen proficiunt, sed laterem lavant; tanto magis quia initio Elegiæ locus in oculos incurrit. Nisi necessitas eum tueretur, dudum à Nic. Heinio solita temeritate velut spurius fuisset damnatus; cujus præceps calor infinitis locis alibi à nobis demonstratur. In MS. nihil auxilii superest; nam quod ἀντὶ τῆς *longior* alii nonnulli *largior*, vel *Tardior* habent, ineptiunt planè. Omnes itaque ingenii nervos intenderunt Docti, velut signo dato, ut huic præcipue loco succurrerent. Sed cum nos alibi longe longeque feciora feliciter, ut spero, & manifeste emendemus, idem huic ulceri minori certe labore continget. Jac. Micyllus ingenuè fatetur, se juvare non posse. Laudo candorem viri Germani. Georg. Bersmannus *meavit hiems* divinat. Herc. Ciofanus in luto hærens nec hic nec alibi se Herculem ἀλεξίκαλον, certe rarissime præstat. Nic. Heinio *meavit Bootis hiems*; ad Prudentium vero in Notis pag. 12. putat forte Ovidium priorem τῆς *Meotis* peculiari licentia corripuisse. Adeo fluctuabat. Sed vana sunt omnia. Tan. Faber conjiciebat à nobis *versa Meotis*, scilicet adhuc plura corrumpens, ut fieri solet perturbatione semel coorta. Ulterius grassabatur Jacob. Gronovius legens *Largior Antæcis instat Athois hiems*. Vah facinus! Quid dicam? at taceo. Petr. Francius existimans se maxime Ovidium debere intelligere malebat *Longior Euxinis frustra*, & nulli usui. Eduardus Bruceus tam certo credebat, hic Ovidium *visa Meotis byems* scripsisse, ut hoc foedo loco invitatus ausus fuerit Gratio in Cyneget. §. 55. obrudere ad *status Phœnices oppande serenæ*. Sed satis ille vapulavit, uti facile est tam crassas ineptias omnibus deridendas propinare. Burmannus autem hanc conjecturam proponit à Regulis Divæ Criticæ satis abhorrentem *annoque peracta Longior antiquis visa fugatur*. Mox iterum vacillat, & modo τὸ *Bootis* Heinii laudat, modo dubitat, an *Meotis* defendi queat. Hactenus perventum; imò hactenus nihil profus effectum. Frustra voces *Longior antiquis* sollicitantur; nihil illis sincerius. Frustra vox *Meotis* defenditur; nihil illa hic foedius ineptiusque; nam primò non hoc tantum vult dicere, hiemem præcedentem cæteris longiorem fuisse, sed eam jam vera mitigatam fuisse, unde præmiserat ista: *Frigora jam Zephyri minuunt*, quibus hæc connectuntur; deinde in voce *Meotis* priorem syllabam nemo veterum, nec ipse Nafon alibi corripuit. Producitur omnibus. Ovidium vero in talibus religiosissimum fuisse, satis mirificus ejus suavissimusque lusus in Tuticani nomen è Pont. lib. IV. Eleg. 12. indicat. Hic itaque ulcus præcipuum later. In fine etiam prioris versus illa *annoque peracta* sunt depravata, ut mirer, quem illis retentis tolerabilem sensum extorqueri posse crediderint cæteri. Ergo vero nunc tandem (en fiduciam nostram!) non hariolor, non vaticinor (hoc enim Ciceroni idem interdum notat quod mentiri) sed conceptis verbis testor, Nafonem ita scripsisse & edidisse:

*Frigora jam Zephyri minuunt, annisque peractâ
Longior antiquis visa remisit hiems.
Impositamque sibi qui non bene pertulit Hellen
Tempora nocturnis æqua diurna facit.*

Hæc genuina fuit scriptura Nafonis. Zephyri jam minuunt, inquit, frigora, & hiems illa, quæ nobis longior visa fuit, quam qualis antea vel antiquis annis hic peracta, tandem remisit. Hæc clara, manifesta, cohærentia præcedentibus & sequentibus. Error irrepit primo ob similitudinem vicinarum vocum *visa* & *remisit* præsertim elisa syllaba *re*, secundo quia veteres librarii cum sine diphthongis scribentes exhiberent pro *Meotis* *Meotis*, ex *misit mesit, metis, meotis* paulatim cuderunt & ita scribendum esse putarunt. Vide Pier. Valerianum ad Virg. Georg. lib. III. §. 349. de hac ipsa scriptura *meotis*. Adde usum istius verbi *remisit* unice huc pertinentem. Ovid. Epist. Phædr. §. 51. *Cum se furor ille remisit*. Epist. Her. §. 23. *Est ubi sevitia paulum gravis unda remisit*. Tibullus lib. III. Eleg. V. §. 4. *simillime. Quum se purpureo vere remittit hiems*. Claudian. in Rufin. lib. II. §. 101. *Zephyris cum primum bruma remitti*. &c. Ovid. Fast. lib. IV. §. 126. *iterum. Vere nitent terra, vere remissus ager*. Lucanus lib. I. §. 17. *Et qua bruma rigens, ac nescia vere remitti*. Cæsar de Bell. Gall. lib. V. cap. 12. *Loca sunt temperatiora quam in Gallia, remissioribus frigoribus*. Et quid proclivius hoc correctione? ut jam ostendimus. Contra apud Justinum lib. II. cap. I. pro iis in *Meotim tum deinde in Ponticum*, in nostro MS. librarii corruerunt in *mare oticum deinde* &c.

Ita apud Propertium lib. III. Eleg. 9. §. 14. pro τῆς *Meotis* nonnulli fecerant *injectis* teste Jano Broukhufio. Promiscue autem dici *hiemem remittere*, & *se remittere* ipsi te Lexicographi docebunt; nos enim jam scriptionis hujus pertæsi filum abrumpimus.

O cælum, o terra, o maria Neptuni, quæ hic turbæ à Criticis ob facinora librari-
 orum concitatæ sunt! Quid velit Auctor, in aprico est; sed ut sensum eliciant
 illum, qui requiritur, ut labem contra legem Pediam in voce *Meotis* commissam
 eluant, cælum terramque movent, & nihil tamen proficiunt, sed laterem lavant;
 tanto magis quia in voce *Elegiæ* locus in oculos incurrit. Nisi necessitas eum tue-

retur, dudum à Neptuno
 jus præceps calor i
 perest; nam quod
 planè. Omnes ita
 præcipue loco succ
 ut spero, & manife
 Jac. Micyllus inge
 ni. Georg. Bersm
 hic nec alibi se He
 vult *Bootis hiems*;
 rem *Meotis* pec
 Tan. Faber conjic
 fieri solet perturba
Largior Antæcis in
 Francius existimat
 frustra, & nulli u
Meotis hyems scrip
 §. 55. obtrudere a
 cile est tam crassâ
 conjecturam prop
Longior antiquis vij
 dat, modo dubitat
 nihil profus effectum
 vox *Meotis* defenditur
 hiemem præcedentem
 miserat ista: *Frigora*
 rem syllabam nemo v
 in talibus religiosissim
 lib. IV. Eleg. 12. indi
noque peractio sunt dep
 diderint cæteri. Ergo
 (hoc enim Ciceroni
 scripsisse & edidisse:

Hæc genuina fuit scri
 nobis longior visa fuit
 clara, manifesta, col
 vicinarum vocum
 diphthongis scribent
 runt & ita scribendu
 hac ipsa scriptura me
 §. 51. Cum se furor
 bullus lib. III. Eleg.
 lib. II. §. 101. Zeph
 nitent terra, vere re
 Cæsar de Bell. Gall.
 Et quid proclivius h
 in *Meotim tum dein*

Ita apud Propertiu
 Broukhufio. P

rius fuisset damnatus; cu-
 r. In MS. nihil auxilii su-
Tardior habent, ineptiunt
 velut signo dato, ut huic
 ongeque fœdiora feliciter,
 ori certe labore continget.
 modo candorem viri Germa-
 iofanus in luto hærens nec
 æstat. Nic. Heinsius ma-
 putat forte Ovidium prio-
 abat. Sed vana sunt omnia.
 huc plura corrumpens, ut
 ar Jacob. Gronovius legens
 id dicam? at taceo. Petr.
 re malebat *Longior Euxinis*
 edebat, hic Ovidium *visa*
 s fuerit Gratio in Cyneget.
 satis ille vapulavit, uti fa-
 e. Burmannus autem hanc
 horrentem *annoque peractio*
 modo *Meotis* Heinsii lau-
 perventum; imò hæctenus
 ; nihil illis sincerius. Frustra
 ad non hoc tantum vult dicere,
 era mitigatam fuisse, unde præ-
 ur; deinde in voce *Meotis* prio-
 ucitur omnibus. Ovidium vero
 lus in Tuticani nomen è Pont.
 sine etiam prioris versus illa *an-*
 em sensum extorqueri posse cre-
 ! non hariolor, non vaticinor
 eptis verbis testor, Nafonem ita
 peractâ

Jellen
 ait, frigora, & hiems illa, quæ
 peractâ, tandem remisit. Hæc
 irrepfit primo ob similitudinem
 modo quia veteres librarii cum sine
 sit, *metis*, *meotis* paulatim cude-
 Virg. Georg. lib. III. §. 349. de
 pertinentem. Ovid. Epist. Phædr.
 paulum gravis unda remisit. Ti-
 mittit hiems. Claudian. in Rufin.
 ast. lib. IV. §. 126. iterum. Vere
 ima rigens, ac nescia vere remitti.
 in Gallia, remissioribus frigoribus.
 pud Justinum lib. II. cap. I. pro iis
 erunt in mare oticum deinde &c.
 nulli fecerant *inactis* teste Jano
 remittere ipsi te Lexicographi

docebunt; nos enim jam scriptionis hujus pertæti filum abrumpimus.

F I N I S.